

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Н.В. Бобровська, здобувач

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обгрунтовано сутність та особливості еколого-економічних аспектів природокористування з метою забезпечення зрівноваженого розвитку, реалізації заходів щодо мінімізації екологічних ризиків із урахуванням міжнародних і державних цільових, регіональних програм збереження і відтворення окремих видів природних ресурсів.

Ключові слова: еколого-економічні аспекти, зрівноважений розвиток, природні ресурси, природоохоронні заходи.

Постановка проблеми. За умови підвищення впливу глобалізаційних процесів на природно-ресурсний потенціал виникає потреба у виявленні не тільки економічних, а й екологічних пріоритетів у подальшому розвитку галузі. Формування зрівноваженого розвитку залежить від екологічних процесів, які проявляються через поєднання діяльності людини і можливості відновлення окремих видів природних ресурсів з урахуванням галузевих і регіональних особливостей.

Складові і особливості природно-ресурсного потенціалу аграрного сектора слід розглядати у взаємозв'язку усіх його компонентів і дієвості природоохоронних дій. Тільки за таких умов можна забезпечити збереження навколишнього середовища, формування продовольчої безпеки країни і окремих її регіонів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Більшість наукових розробок не висвітлює проблему зрівноваженого розвитку країни і окремих регіонів у поєднанні економічних, соціальних і екологічних аспектів не тільки для виробничої, а й соціальної сфери, у контексті збереження екосистем для майбутніх поколінь. Питання еколого-економічного і зрівноваженого розвитку економіки країни і окремих галузей через оптимізацію використання природно-ресурсного потенціалу розглядалися у наукових публікаціях таких вітчизняних вчених, як В. Борисова [5], О. Вишневська [6], С. Дорогунцов [8],

Б. Данилишин [7], П. Саблук [9], Є. Хлобистов [10]. Належної уваги заслуговують також наукові розробки інших вітчизняних і зарубіжних вчених стосовно впливу глобалізаційних процесів і явищ, дія яких має як позитивний результат, так і негативні наслідки дії на екосистеми.

Мета роботи. Враховуючи вищезазначене, метою нашого дослідження є обґрунтування сутності і особливостей еколого-економічних аспектів природокористування з метою забезпечення зрівноваженого розвитку галузей економіки, реалізації заходів щодо мінімізації екологічних ризиків із урахуванням міжнародних і державних цільових, регіональних програм збереження і відтворення окремих видів природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Високий рівень екологічного навантаження є актуальним для більшості країн світу і тому мінімізація екологічних ризиків повинна проводитися через узгодженість дії усіх країн і їхньої скоординованості, спрямованої на міжнародно-правову основу. Формами міжнародного співробітництва є наукова і практична діяльність у напрямку охорони навколишнього середовища, дієвості міжнародних організацій з метою збереження навколишнього середовища (рис. 1).

Отже, для досягнення зрівноваженого розвитку потрібною є реалізація механізму організаційних заходів з виявлення екологічних наслідків антропогенної діяльності і запобігання їм.

Механізми Кіотського протоколу передбачають покращення навколишнього середовища із залученням інвестицій в його охорону (рис. 2). Протокол зобов'язує розвинуті країни світу забезпечити зниження або стабілізацію викидів парникових газів до рівня 1990 року.

Враховуючи зазначене, сучасний рівень навантаження на природні ресурси вимагає формування адекватної стратегії поведінки світової спільноти і обмеження негативного впливу з метою збереження. Визнання природоохоронної діяльності специфічним виробничим процесом зумовлює потребу розробки теоретичних основ і практичних рекомендацій щодо створення відповідного екологічного механізму виховання, який би підвищував зацікавленість і відповідальність людства за дотриманням норм природоохоронного законодавства [1].

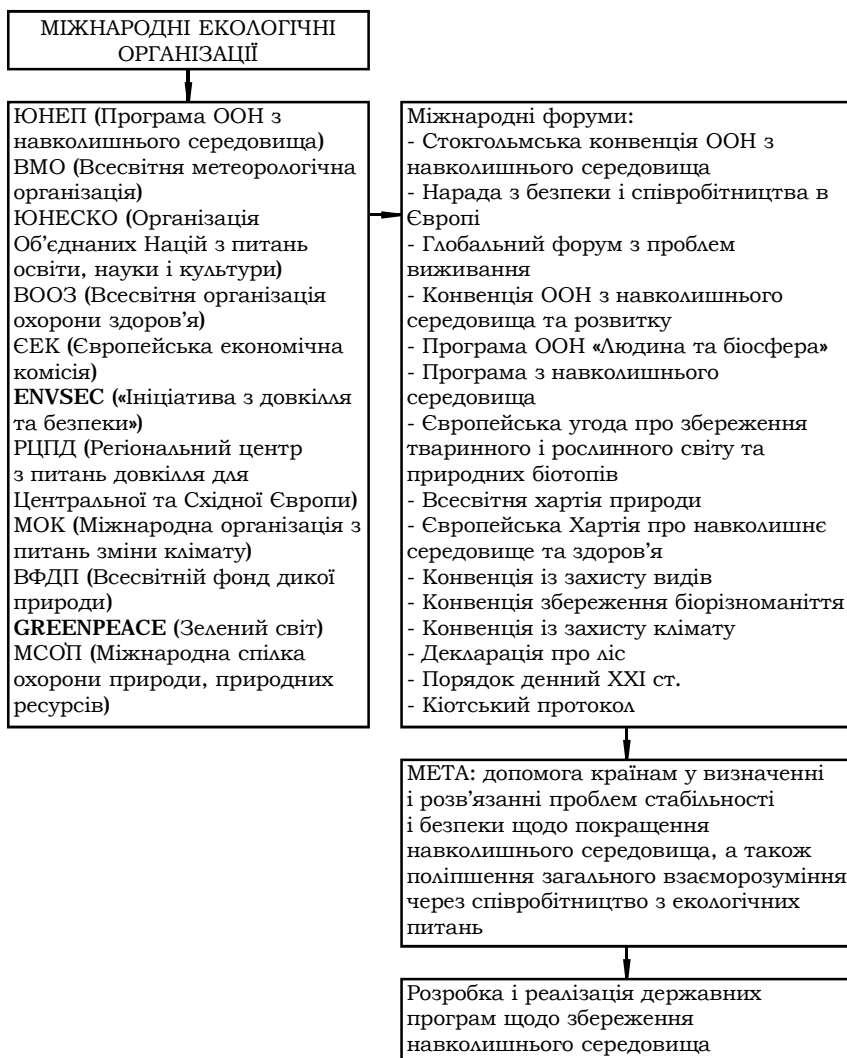

Рис.1. Міжнародні екологічні організації*

*Джерело: розроблено автором з використанням Програми ООН по навколишньому середовищу

Головним завданням Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» є регулювання, використання, відтворення окремих видів природних ресурсів і

запобігання негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище із збереженням екологічної безпеки на державному рівні. Законом України передбачено створення державної системи моніторингу довкілля і проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Міністерство екології та природних ресурсів України та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи і організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля [2].

Рис.2. Механізм дії Кіотського протоколу*

*Джерело: розроблено автором з використанням Кіотського протоколу

Відповідно до законодавства України, раціональне використання природних ресурсів регламентує ряд основних програмно-цілових підходів, які включають державні і регіональні програми збереження і відтворення природних ресурсів з метою отримання екологічних пріоритетів у розвитку (таб.).

Отже, реалізація державних і регіональних програм може забезпечити можливості щодо отримання екологічних пріоритетів у розвитку, а саме: поліпшити стан здоров'я населення; удосконалити механізм збереження біорізноманіття, поліпшити стан фінансування заходів щодо збереження біорізноманіття; поліпшити якісний рівень і біологічні особливості окремих видів природних ресурсів.

Збереження природних ресурсів сприятиме позитивним змінам у стані довкілля на локальному і регіональному рівнях (клімат, якість водних ресурсів, обводнення, зокрема малих річок). Дозволить сформувати цілісну екомережу, яка сприятиме відтворенню біогеохімічного кругообігу, розширенню меж поширення дикорослих рослин і тварин, підвищенню ймовірності виживання нечисленних популяцій тварин і угруповань рослин; зменшити загрозу спустелювання, дегуміфікації і деградації земель, а також покращити систему екологічного виховання, освіти і інформування населення. Реалізація програм, за достатності фінансування, дозволить відтворити деградовані екосистеми і сприяти збереженню видів тварин, які перебувають під загрозою зникнення; запобігати інтродукції чужорідних видів, які можуть негативно вплинути на районовані види, екосистеми або здоров'я населення. А також активізувати міжнародну співпрацю щодо збереження біорізноманіття, забезпечити виконання зобов'язань перед світовою спільнотою.

На нашу думку, для забезпечення зрівноваженого розвитку галузей економіки країни одним із важливих завдань є запровадження дієвих механізмів у поєднанні економічних, соціальних і екологічних аспектів, які спрямовані на збереження і відтворення окремих видів природних ресурсів.

На основі опрацьованого матеріалу нами обґрунтовано, що реалізація механізму стратегічного природокористування повинна бути спрямована на зрівноважений розвиток галузей економіки з урахуванням природно-кліматичних особливостей регіону, включаючи асиміляційний фактор впливу, який є основою самовідновлення ландшафтів окремих територій.

**Основні державні цільові і регіональні програми
збереження і відтворення природних ресурсів***

ПРОГРАМИ	ОСНОВНІ ЦІЛІ	РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ
Державна програма «Ліси України» на 2002-2015 роки	Підвищення лісистості території в природних зонах до оптимального рівня. Підвищення продуктивності і якісного складу лісових насаджень. Нарощування природоохоронного потенціалу лісів, збереження їх біорізноманіття	Збільшення загальної площі лісів та інших вкритих лісовою рослинністю територій на 0,5 млн га (до 11,3 млн га). Збільшення загального запасу деревостанів на 0,29 млрд м ³ (до 2,03 млрд м ³)
Загальнодержавна програма формування Національної екологічної мережі на 2000-2015 роки	Збільшення площі земель з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманітності, близької до притаманного природного стану. Формування територіально єдиної системи для забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій	Збільшення площі території і об'єктів природно-заповідного фонду України до 10,4% від загальної площі країни. Створення державного кадастру рослинного світу. Створення державного кадастру тваринного світу. Забезпечення ведення Червоної книги України
Загальнодержавна програма розвитку водного господарства	Запобігання збільшенню антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забезпечення екологічно безпечних умов для життя населення і господарської діяльності. Раціональне використання водних ресурсів, їхній захист від забруднення і виснаження	Будівництво і реконструкція водоймищ, ставків, резервуарів, підвищення водоресурсного потенціалу водойм обсягом 538,7 млн куб. м
Загальнодержавна Програма збереження біорізноманіття України на 2007-2025 роки	Збереження біорізноманіття України на 2007-2025 роки є впровадження державної політики у сфері збереження і невиснажливого використання біорізноманіття, спрямованої на істотне зменшення антропогенного впливу на біорізноманіття, забезпечення природних умов для існування і відтворення біорізноманіття, невиснажливого використання біоресурсів, а також збереження біорізноманіття	Виконання Програми надасть змогу: уникнути безповоротної втрати частини гено-, демо-, цено- та екофонду, забезпечити підтримання екорівноваги на території України

Джерело: розроблено автором з використанням [3, 4]

Реалізація механізму повинна базуватися на активізації заходів екологічного виробництва і екологічної безпеки держави з метою забезпечення самоочищення території і зниження негативного впливу на навколишнє середовище, окремі екосистеми. Особливої актуальності набуває питання в аграрному секторі економіки, де рівень залежності від біологічних особливостей рослин і тварин є високим.

Кабінетом Міністрів України затверджено механізм реалізації Стратегії – Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на **2011-2015** роки з метою виконання конкретних заходів щодо поетапного досягнення стабілізації і поліпшення стану навколишнього природного середовища України, екологічно зрівноваженої системи природокористування.

Система фінансування заходів щодо збереження і відновлення природних ресурсів, ефективності реалізації природоохоронних заходів є недостатньою, що потребує залучення інвестиційного капіталу.

Висновки. Сутність і особливості еколого-економічних аспектів природокористування включають реалізацію заходів щодо мінімізації екологічних ризиків із урахуванням міжнародних і державних цільових, регіональних програм, які сприятимуть збереженню і відтворенню окремих видів природних ресурсів.

Підтримання екологоорієнтованої рівноваги існує за умови раціонального використання окремих видів природних ресурсів і співвідношення економічно-соціально-екологічних пріоритетів розвитку економіки країни. Саме тому, основні складові еколого-економічного механізму реалізації природоохоронних заходів на регіональному рівні повинні бути спрямовані на забезпечення відповідного балансу у використанні окремих видів природних ресурсів і створенні умов щодо збереження і відтворення їх якісних (біологічних) ознак.

Список використаних джерел:

1. Шувар І. А. Екологічні основи збалансованого природокористування : [навчальний посібник] / І. А. Шувар, В. В. Снітинський, В. В. Бальковський. — Львів; Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. — 760 с.
2. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua>.

3. Національна доповідь щодо впровадження в Україні Конвенції організації об'єднаних націй про боротьбу з опустелюванням [Електронний ресурс] — К., — 2007. — Режим доступу : www.menr.gov.ua/media/files/Articles/.../nac_dop_opystel.doc.
4. Український науковий центр екології моря [Електронний ресурс] — Режим доступу : www.sea.gov.ua/GIS/BSR-UA/documents/legislation/Prog_bio.htm.
5. Борисова В. А. Відтворення природного потенціалу АПК: економічні аспекти / В. А. Борисова. — Суми : Довкілля, 2003. — 372 с.
6. Вишневська О. М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти : [монографія] / О. М. Вишневська. — Миколаїв, 2011. — 436 с.
7. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України / Б. Данилишин, В. Чижова // Економіка України. — 2004. — № 3. — С. 4—11.
8. Дорогунцов С. І. Удосконалення управління природокористуванням в АПК / С. І. Дорогунцов, П. П. Барщевський, Б. М. Данилишин. — К. : Урожай, 1992. — 124 с.
9. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П. Т. Саблук // Доп. на сьомих річних зборах Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників 9-10 листоп. 2005 року. — К. : УАН, ННЦ «ІАЕ», 2005. — 89 с.
10. Хлобистов Є. Економіка екологічної безпеки: теорія, методологія, бюджетне забезпечення / Є. Хлобистов // Економіст. — 2010. — № 12. — С. 57—59.

Н.В. Бобровская. Эколого-экономические аспекты использования природных ресурсов.

В статье обоснованы сущность и особенности эколого-экономических аспектов природопользования с целью обеспечения сбалансированного развития, реализации мероприятий по минимизации экологических рисков с учетом международных и государственных целевых, региональных программ сохранения и восстановления отдельных видов природных ресурсов.

N. Bobrovskaya. The environmental and economic aspects of sustainable use of natural resources.

The nature and characteristics of ecological and economic aspects of environmental management in order to ensure a sustainable development, minimization of some environmental risks, taking into account the international and national target, and regional programs of the natural preservation and restoration of some definite natural resources are grounded in the article.